

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ย
ของกลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
An Employment of Restorative Justice Procedure in Mediation of
an Investigation Unit at Si-Thep Provincial Police Station,
Phetchabun Province

ณัฐพล เสนวงษ์,* มยุรี รัตนเสริมพงศ์,** และวราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง***

Nutthaphol Senwong, Mayuri Rattanasermpong, and Waraporn Subruangthong

Received: March 13, 2024 Revised: April 18, 2024 Accepted: May 9, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยมุ่งศึกษา 1. สภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน และ 2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 11 ข้อ และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ต้องมีเหตุการณ์แจ้งความร้องทุกข์เกิดขึ้นก่อน โดยมีกระบวนการ 1) ก่อนการไกล่เกลี่ย 2) ระหว่างไกล่เกลี่ย และ 3) หลังการไกล่เกลี่ย และ 2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย 1) การสร้างความเข้าใจและรับฟังความต้องการของคู่กรณี 2) การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยให้กับพนักงานสอบสวน และ 3) การจัดหาสถานที่ไกล่เกลี่ยที่สะดวกและเหมาะสม

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การไกล่เกลี่ย, กลุ่มงานสอบสวน

* นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Abstract

This study aims to: 1. examine the current practices and challenges in the mediation processes of the investigation unit, and 2. propose guidelines for integrating restorative justice principles into mediation practices within the investigation unit of Sri Thep Police Station, Sri Thep District, Phetchabun Province. This qualitative research utilized in-depth interviews with 10 purposively selected participants. The research instrument was a semi-structured interview comprising 11 questions, and the data were analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1. Mediation in the investigation unit of Sri Thep Police Station typically occurs following a formal complaint. The process involves three stages: 1) pre-mediation, 2) during mediation, and 3) post-mediation. 2 The guidelines for incorporating restorative justice principles into mediation include: 1) fostering mutual understanding and listening to the needs of the disputing parties, 2) organizing training sessions to enhance mediation skills for investigators, and 3) providing accessible and suitable venues for mediation sessions.

Keywords: Restorative Justice Procedures, Mediation, Investigation Unit

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน เน้นการเยียวยาความเสียหายมากกว่าการลงโทษ กระบวนการนี้ได้รับความสนใจและนำมาใช้ในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย โดยเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543 ในการประชุมเพื่อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาลได้มีการใช้คำว่า “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพราะมองว่า “เป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม” ซึ่งในหลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา (Declaration of Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programs in Criminal Matters) ว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึง วิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด รวมถึงในกรณีที่สมควรอาจมีบุคคลอื่น ๆ หรือมีสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยทั่วไปแล้วอาจมีการช่วยเหลือโดย “ผู้ประสานงาน” กระบวนการเชิงสมานฉันท์อาจได้แก่ การไกล่เกลี่ย การประนีประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม และการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง “ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลในทางสมานฉันท์ ได้แก่ การตอบสนองต่อโครงการ เช่น การฟื้นฟู การเยียวยา และการทำงานบริการสังคม โดยมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการ ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และความต้องการความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี เพื่อให้บรรลุผลในการทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้กลับคืนมาสู่ความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553, หน้า 55)

อนึ่ง การนำหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวความคิดใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวปฏิบัติเดิมกล่าวคือ ในชั้นพนักงานสอบสวนจะมีการดำเนินกระบวนการอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้กรณีสามารถเจรจาตกลงกันและระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยการดำเนินการดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานสอบสวน สำหรับลักษณะในการดำเนินการกระบวนการนั้นก็คือ เมื่อเกิดข้อพิพาทเข้ามาสู่ชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะพิจารณาลักษณะของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะเช่นใด หากมีลักษณะที่รุนแรง เช่น เหตุการณ์ที่เป็นคดีอาญาและมีอัตราในการรับโทษสูงตามกฎหมาย เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ แต่หากพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่าลักษณะของข้อพิพาทกล่าว ไม่มีลักษณะรุนแรง เช่น คดีที่มีลักษณะเป็นคดีละเมิด กล่าวคือ คดีที่ความผิดเล็กน้อย ความผิดที่มีอัตราการรับโทษเบา หรือโทษไม่ร้ายแรง หากดำเนินการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ผลเสียที่เกิดขึ้นจะมากกว่าประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายของคู่กรณีหรือทางด้านระบบของกระบวนการยุติธรรมก็ดี เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของพนักงานสอบสวนในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นคือ ความต้องการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรม (สิทธิกร ศักดิ์แสง, 2559, หน้า 54 - 55)

อย่างไรก็ดีในอดีตปัญหาที่พบจากการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนก็คือ การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของพนักงานสอบสวน ขาดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการที่จะนำมาปฏิบัติร่วมกัน และปัญหาความไม่แน่นอนจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อีกทั้งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนนั้น มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การยุติคดีเพื่อให้พ้นจากระบบการยุติธรรม โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการเยียวยาผลกระทบอันเนื่องมาจากการทำความผิดที่เกิดขึ้นต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายรวมทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาทั้งในด้านความเสียหายที่คำนวณเป็นตัวเงินได้ รวมทั้งความเสียหายด้านจิตใจและอารมณ์ และแนวทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้เสียหาย ตัวผู้กระทำความผิด และชุมชนเท่าที่ควร อีกทั้งยังขาดแนวคิดและกระบวนการในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ที่จะทำให้เขาเกิดความสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำความผิดเกิดขึ้นซ้ำซาก รวมถึงขาดโอกาสในการให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้นั้นล้วนแล้วแต่เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดความสมานฉันท์ และเกิดความสงบสุขขึ้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินการ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งของบุคคลในสังคมให้ได้รับความเป็นธรรม อันเกิดจากระบบที่ต้นความยุติธรรมที่เป็นปรัชญา เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิดและชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่าสถานีตำรวจภูธรศรีเทพมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นเช่นไร

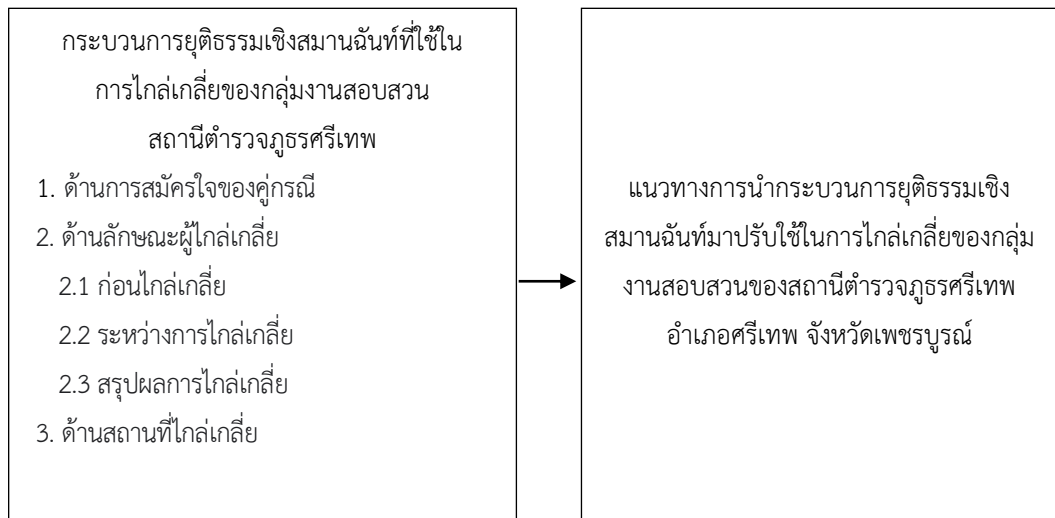
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การศึกษารัชนี มุ่งศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562, หน้า 15) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และวิธีการดำเนินการ (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564, หน้า 24 - 43) และทำการสังเคราะห์จึงได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. ผู้บริหารสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ได้แก่ ผู้กำกับการ และ รองผู้กำกับการ จำนวน 2 นาย 2. ข้าราชการตำรวจกลุ่มงานสอบสวน จำนวน 4 นาย ได้แก่ รองผู้กำกับการ (หัวหน้างานสอบสวน), สารวัตรสอบสวนชำนาญการ, และพนักงานสอบสวน 3. ประชาชนผู้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย จำนวน 3 คน และ 4. ทนายความ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 10 ท่าน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ, 2563, หน้า 2 - 3)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ทำการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วย

2.1 การค้นคว้า และวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Analysis)

2.1.1 เอกสารขั้นต้น ได้แก่ เอกสารการประชุม แผนงานของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ รวมถึงบันทึกประจำวันของกลุ่มงานสอบสวน รายงานคดีประจำปี

2.1.2 เอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความวิชาการ วารสาร

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) โดยมีแบบสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้างที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด

2.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ข้าราชการตำรวจ

กลุ่มงานสอบสวน ประชาชนผู้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และทนายความ การสัมภาษณ์มีลักษณะคล้ายกับใช้แบบสอบถาม โดยกำหนดเป็นคำถามปลายเปิด คำถามต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (Standardized Questionnaire) มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน

2.2.2 ข้อมูลitudinal เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน เพื่อเป็นแนวทางในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- 3.1 การศึกษาวิจัยข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- 3.2 การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- 3.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข
- 3.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข วิธีใช้ในการตรวจสอบคือการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67 – 1.00
- 3.5 การดำเนินการเพื่อกำหนดแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ โดยการขอความยินยอมก่อนให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน และผู้ให้สัมภาษณ์ตัดสินใจอย่างอิสระ อีกทั้งได้มีการประเมินความเสี่ยงหรืออันตรายที่อาจเกิดจากการวิจัย ผู้วิจัยจะเก็บรักษาความลับ โดยในแบบบันทึกข้อมูลจะไม่มีการระบุตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และข้อมูลitudinalประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งนำมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย
- 4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์
- 4.3 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ ออกโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ถึงผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ รวม 10 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 5.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ
- 5.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีจำแนกข้อมูล และการวิเคราะห์เหตุการณ์แทนอิงทฤษฎี โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง จำแนก และตีความหมาย เชื่อมความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มจากการที่กลุ่มงานสอบสวนรับเรื่องร้องทุกข์และสอบข้อเท็จจริง โดยพนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนได้ตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดดังกล่าวก่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แต่หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ หรือทำให้เสียทรัพย์แล้ว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายตามกฎหมายเสียก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ที่พบนั้น เป็นการกระทำความผิดที่ไม่สามารถจะยอมความได้ ทำให้เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งการร้องทุกข์แล้วนั้น ก็จะต้องใช้ดุลพินิจว่ากรณีใดที่สามารถตกลงยอมความกันได้โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยเริ่มต้นจาก 1) ก่อนการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะดำเนินการเตรียมความพร้อม จากการพูดคุยจนรอบถึงรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญในการไกล่เกลี่ย ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการหรือรูปแบบตายตัว เพราะคดีความหรือข้อขัดแย้งไม่ได้มีความซับซ้อนหรือร้ายแรงมาก โดยพนักงานสอบสวนจะเชิญผู้ถูกร้องเข้าไปพูดคุยเพื่อให้ได้อธิบายและตระหนักถึงความเดือดร้อนของผู้ร้อง รวมถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา และให้มีส่วนร่วมในการหาทางออกร่วมกันจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่ทั้งสองฝ่ายจะยอมรับและตกลงยอมความกันได้ 2) ระหว่างการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจเพื่อพิจารณาว่าเหตุที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้สามารถจะตกลงกันได้หรือไม่โดยที่ต้องไม่ขัดต่อข้อกฎหมาย ซึ่งกระบวนการในการไกล่เกลี่ยที่พนักงานสอบสวนสามารถจะกระทำได้คือ การให้คู่กรณีในคดีที่เกิดขึ้นนั้น ได้เจรจาตกลงกันเองก่อนเพื่อหาข้อยุติและได้รับความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย โดยที่พนักงานสอบสวนจะกระทำหน้าที่เป็นคนกลางของทั้งสองฝ่ายเพื่อป้องกันการโต้แย้งที่อาจนำไปเกิดความรุนแรงหรือการเกิดโทสะขึ้น อาจมีการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ทั้งสองฝ่ายได้รับทราบในเบื้องต้น แต่ในทางปฏิบัติตามกฎหมายนั้นพนักงานสอบสวนจะไม่สามารถตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถูกหรือผิดได้ และในการไกล่เกลี่ยเกิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่มีความพร้อมทั้งสภาพร่างกายและจิตใจที่จะสามารถเจรจาตกลงหาข้อยุติกันได้ทันที ทำให้พนักงานสอบสวนต้องกระทำการในภายหลังส่งผลทำให้การไกล่เกลี่ยไม่สัมฤทธิ์ผลเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยทันทีหลังจากที่เกิดเหตุ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนก็ยังต้องใช้การสังเกตพิจารณาใช้วิจารณญาณบริบทโดยรวมด้วยว่าการไกล่เกลี่ยอาจกระทำได้ทันทีหลังจากที่เกิดเหตุ หรืออาจกระทำในภายหลัง และ 3) การสรุปผลการไกล่เกลี่ย หลังจากการเจรจาไกล่เกลี่ยได้ข้อยุติอันพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายแล้วนั้น พนักงานสอบสวนก็จะจัดทำการบันทึกประจำวันเหตุการณ์ดังกล่าวให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับทราบร่วมกันว่าการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ข้อตกลงคืออะไรบ้างที่สถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุ และให้ลงนามในบันทึกเพื่อทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐานในการดำเนินการต่อไป แต่เกิดปัญหาที่ว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดไปจากข้อตกลงที่ได้ทำการไกล่เกลี่ยไว้ พนักงานสอบสวนของทางสถานีตำรวจภูธรศรีเทพจะประสานงานติดต่อกับทั้งผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาถึงการดำเนินการตามขั้นตอนของการดำเนินคดี เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายต่อไป ซึ่งที่ผ่านมามีปัญหา คือ มีการดำเนินคดีหลังจากได้มีการไกล่เกลี่ยโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับทราบร่วมกันตามข้อตกลงเนื่องจากผิดไปจากข้อตกลง

ในส่วนสถานที่ใกล้เคียง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้การใกล้เคียงไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุที่บริเวณภายในอาคารสถานที่ของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพค่อนข้างคับแคบ ไม่เป็นสัดส่วนเมื่อประชาชนเข้ามาปรึกษาหรือร้องทุกข์ในสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ซึ่งในการพูดคุยหรือในบางเรื่องแบบไม่เปิดเผยก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากบริเวณภายในอาคารของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพไม่ได้ถูกแบ่งกันเป็นสัดส่วนมิดชิด และเมื่อมีคู่กรณีหรือประชาชนมาปรึกษาหารือพร้อมกัน ๆ หลายรายทำให้เกิดความวุ่นวายในสถานีตำรวจเกิดขึ้น

2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

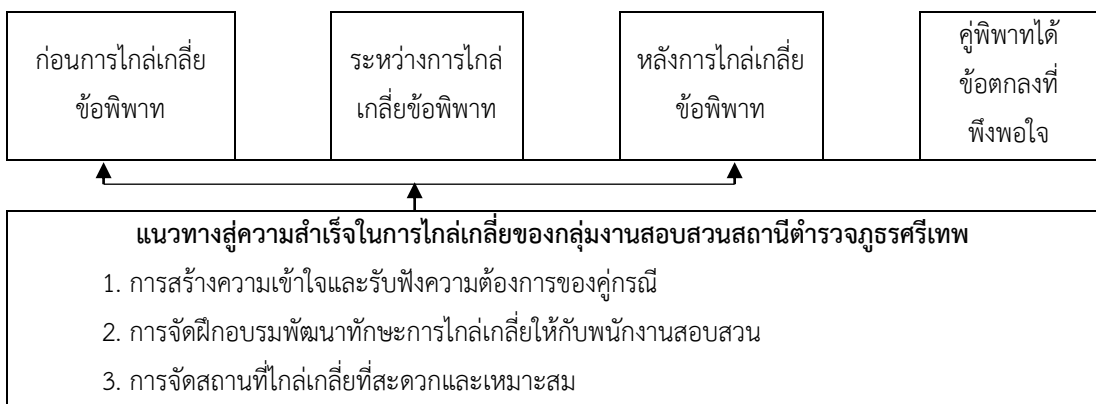
2.1 การสร้างความเข้าใจและรับฟังความต้องการของคู่กรณี จากการศึกษาพบว่าคดีความที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น สามารถไกล่เกลี่ยกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดสำเร็จได้ โดยมีพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ มาช่วยเหลือในการเจรจาของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ไม่ได้เกิดจากการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเจรจา ตกลงยอมความกันเองจากความสมัครใจของคู่กรณี หรือมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนอำเภอศรีเทพนั้นเคารพนับถือที่เข้ามาในการยุติไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ดังนั้นหากนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ โดยทั้งสองฝ่ายได้เจรจาทกลงกันเองโดยเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรืออาจจะมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นคนกลางที่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ในการยุติไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย โดยเรื่องไม่ต้องไปถึงสถานีตำรวจซึ่งมีเหตุปัจจัยได้แก่ ไม่ต้องการฟ้องร้องกันให้เสียเวลา เสียทรัพย์สิน และเสียประวัติ หรือบางรายรู้ตัวตนเป็นผู้กระทำผิดจึงมีความเกรงกลัวที่จะต้องถูกดำเนินคดีและถูกตัดสินลงโทษ เป็นต้น

2.2 การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยให้กับพนักงานสอบสวน จากคดีความที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ส่วนใหญ่เป็นคดีความที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงยอมความกันได้ จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายผู้เสียหายไปร้องทุกข์ยังสถานีตำรวจภูธรศรีเทพเพื่อมาระงับเหตุ มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยคดีก็คือ ตำรวจ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่จะทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จเพราะต้องเป็นผู้ดำเนินกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ประสานระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายพอใจ โดยไม่ตัดสินว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดหรือถูก รวมถึงในบางกรณีอาจไม่ต้องขัดแย้งกันด้วยทรัพย์สินแต่อาจเป็นเพียงคำขอโทษ เพราะถือเป็นการแสดงความสำนึกผิดในการกระทำของตนต่ออีกฝ่าย อีกทั้งผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะต้องใช้ความใจเย็น เป็นผู้มีคุณธรรม มีไหวพริบบริภูมิในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและต้องมีความอดทนอย่างมาก เพราะในบางกรณีเป็นเรื่องที่รุนแรงมีความขัดแย้งกันมาก ทำให้ต้องใช้ความเข้าใจและเข้าถึงสถานการณ์ความทุกข์ของทั้งสองฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำตัวเป็นคนกลางที่มีความเป็นกลางมาก รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ใช่คำพูดและน้ำเสียงในลักษณะข่มขู่ เพื่อไม่ให้คู่กรณีเกิดความกังวลในการหาทางออกร่วมกันว่าจะถูกเอาเปรียบหรือไม่

2.3 การจัดการสถานที่ใกล้เคียงที่สะดวกและเหมาะสม สถานที่ใกล้เคียงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกันในการสร้างบรรยากาศให้กับคู่กรณี ซึ่งส่วนใหญ่นั้นจะเชิญคู่กรณีมาทำการไกล่เกลี่ยที่สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อาจทำให้บรรยากาศเกิดความตึงเครียด อึดอัด และถ้าเป็นเรื่องที่ทำให้คู่กรณีมีความเครียดสูง เมื่อมาเจอกับบรรยากาศที่อึดอัดและร้อน ก็จะทำให้ทุกฝ่ายเกิดความกดดันและเพิ่มความเครียด การแสดงออกทั้งท่าทีและการพูดจา จะยิ่งก้าวร้าว

และรุนแรง เกิดการทะเลาะกัน ซึ่งการสร้างบรรยากาศที่ดีให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้สึกผ่อนคลาย ย่อมทำให้การไกล่เกลี่ยง่ายขึ้น ดังนั้นการไกล่เกลี่ยที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและคู่กรณีมีความคุ้นเคย เปิดใจไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องสี่เหลี่ยม จะเกิดความสำเร็จมากกว่ากรณีที่ต้องดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย ในห้องที่ปิดทึบของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่สอบสวนต้องร่วมกันช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง เหมือนการเข้ามาพูดคุยกันระหว่างเครือญาติ เนื่องจากสถานที่และบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยที่เป็นธรรมชาติ จะทำให้จิตใจของคู่กรณีรู้สึกผ่อนคลาย และกดดันน้อยลง ด้วยเหตุนี้การไกล่เกลี่ยจึงถูกผลักดันให้เกิดขึ้นในชุมชนที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ

ดังนั้นผู้วิจัยขอสรุปขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ตามภาพดังนี้

ภาพ 2 ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

กระบวนการของการไกล่เกลี่ยคติความของเจ้าพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพนั้น เมื่อมีเหตุการณ์แจ้งความร้องทุกข์เกิดขึ้น เจ้าพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้พิจารณาว่าเป็นเหตุที่สามารถจะประนีประนอมยอมความกันเองได้หรือไม่ โดยส่วนใหญ่แล้วอาจหาข้อสรุปด้วยการตกลงยินยอมชดใช้ค่าเสียหายหรืออาจไม่เข้าใจในข้อกฎหมายเป็นส่วนมาก ดังนั้นในเบื้องต้นก่อนที่จะเริ่มการไกล่เกลี่ยโดยใช้บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางมาช่วยในการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้พูดคุยกันเพื่อหาข้อตกลงในข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งกันเองก่อนเพื่อหาข้อยุติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท, และผ่องศรี เวสรัสซ์ (2553) เรื่อง

กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม โดยสรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการให้คู่กรณีได้มีการเจรจาต่อรองและพูดกล่าวถึงผลเสียของการกระทำผิด หรือเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้พูดคุยเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน แต่หากว่าทั้งทางผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถตกลงทางออกข้อพิพาทนั้นได้ เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะทำการเรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาพบที่สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ เพื่อลดโอกาสที่จะเกิดเหตุรุนแรงบานปลายและเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคู่กรณี โดยที่พนักงานสอบสวนจะคอยทำการช่วยเหลือในการเจรจาของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดแต่อย่างใด แต่จะพิจารณาโดยคำนึงถึงว่าจะทำอย่างไรให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายนั้น ได้เจรจาทกลงกันโดยเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ บางครั้งคู่กรณีก็สามารถตกลงยินยอมยุติข้อพิพาทกันได้หลังจากที่ได้มาพบเจ้าพนักงานสอบสวนเพียงครั้งเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ พรรณง พุฒิกษา, ชิชัย เหล่าฤทธิ์, และสุพินดา ธีระวรวิชัย (2547) ได้กล่าวถึงเรื่องของการไกล่เกลี่ย โดยคนกลางว่ามีจุดสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการเพิ่มพลังความสามารถในการจัดการข้อพิพาท ซึ่งมีความแตกต่างจากวิธีการอื่นที่อาศัยบุคคลที่สามเข้ามาช่วยในการจัดการความขัดแย้ง โดยการยอมรับในตัวคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยผู้เจรจาทั้งสองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการไกล่เกลี่ย การยอมรับไม่ได้หมายความว่าคู่กรณีจำเป็นอย่างที่จะต้องยอมรับคนกลางและเต็มใจที่จะทำอย่างที่เขาได้บอก แต่หมายถึงว่า คู่เจรจาได้ยอมรับการมาปรากฏตัวของคนกลางและยอมรับฟังและยินดีที่จะพิจารณาอย่างจริงจังในคำแนะนำของคนกลาง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และดุลพินิจของเจ้าพนักงานสอบสวนว่ามีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่ของอำเภอศรีเทพมากน้อยเพียงใด โดยภาพรวมแล้วการไกล่เกลี่ยในพื้นที่ของอำเภอศรีเทพมักจะได้ผลลัพธ์ไปในทางที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นบางกรณีที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ในพื้นที่ของเจ้าพนักงานสอบสวน โดยทางเจ้าพนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการรับคดีพร้อมทั้งทำสำนวนการสอบสวนคดี เพื่อส่งมอบให้อัยการประจำจังหวัดพิจารณาส่งศาลตามกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายต่อไป แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย ปริญาสุทธิพันธ์ (2556) ศึกษาเรื่อง ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของชุมชนควนโส มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการจัดการความขัดแย้งของชุมชนควนโส ตำบลควนโส อำเภอกวนเจียง จังหวัดสงขลา พบว่า ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดพื้นฐานยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นการจัดการความขัดแย้งของคนในชุมชน ให้ความสำคัญในการสร้างเครือข่ายเพื่อจัดการความขัดแย้งในชุมชน พร้อมทั้งลดระดับความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนมาจัดการในระบอบยุติธรรมซึ่งมีฐานทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งทุนทางสังคมเป็นปัจจัยร่วม

2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

2.1 การสร้างความเข้าใจและรับฟังความต้องการของคู่กรณี หากนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ โดยทั้งสองฝ่ายได้เจรจาทกลงกันเอง โดยเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรืออาจจะมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นคนกลางที่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ในการยุติไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย โดยเรื่องไม่ต้องไปถึงสถานีตำรวจ โดยมีเหตุปัจจัย ได้แก่ ไม่ต้องการฟ้องร้องกันให้เสียเวลา เสียทรัพย์สิน และเสียประวัติ หรือบางรายรู้ดีว่าตนเป็นผู้กระทำผิด จึงมีความเกรงกลัวที่จะต้องถูกดำเนินคดีและถูกตัดสินลงโทษ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรียวรุ่ง

บุญเกิด (2557) ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม โดยที่ได้ศึกษาถึงเงื่อนไขความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท พบว่า กรณีพิพาทหรือคดีความที่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จนั้น เพราะคู่กรณีมีความยินดีและสมัครใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย เนื่องจากหลายเหตุผลด้วยกัน เช่น ไม่ต้องการขึ้นศาลหรือฟ้องร้องให้เสียเวลา เสียประวัติ และเสียทรัพย์สิน บางรายรู้ตัวตนเป็นผู้กระทำผิดจึงมีความเกรงกลัวที่จะต้องขึ้นศาลและถูกตัดสินโทษ เป็นต้น

2.2 การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยให้กับพนักงานสอบสวน ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ประสานระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายพอใจ โดยไม่ตัดสินว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดหรือถูก รวมถึงในบางกรณีอาจไม่ต้องขอใช้กันด้วยทรัพย์สินแต่อาจเป็นเพียงคำขอโทษ เพราะถือเป็นการแสดงความสำนึกผิดในการกระทำของตนต่ออีกฝ่าย อีกทั้งผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะต้องใช้ความใจเย็น เป็นผู้มีคุณธรรม มีไหวพริบ ปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและต้องมีความอดทนอย่างมาก เพราะในบางกรณี อาจเป็นเรื่องที่รุนแรงมีความขัดแย้งกันมากทำให้ต้องใช้ความเข้าใจและเข้าถึงสถานการณ์ ความทุกข์ของทั้งสองฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำตัวเป็นคนกลางที่มีความเป็นกลางมาก รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ใช้คำพูดและน้ำเสียงในลักษณะข่มขู่ เพื่อไม่ให้คู่กรณีเกิดความกังวลในการหาทางออกร่วมกันว่าจะถูกเอาเปรียบหรือไม่ สอดคล้องกับ พรหมนง พุฒิภาส, และคนอื่น ๆ (2547) ได้สรุปความหมายสำคัญในเรื่องของการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางว่า มีจุดสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการเพิ่มพลังความสามารถในการจัดการข้อพิพาท ซึ่งการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการเจรจาที่จำเป็นต้องรวมเอาบุคคลที่สามซึ่งมีความรู้ในกระบวนการเจรจาอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถช่วยให้คนที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้งได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเปิดเผย การยอมรับในตัวคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใด และสอดคล้องกับ ธวัชชัย สุวรรณพานิช (2546) อธิบายถึง การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยว่า มีหลักการที่สำคัญคือ เป็นการเจรจาที่มีบุคคลที่สามารถช่วยเหลือในการเจรจา ซึ่งต้องเป็นความสมัครใจของคู่พิพาทและการดำเนินการเป็นความลับ ซึ่งความสำเร็จจะอยู่ที่ประสิทธิภาพของผู้ไกล่เกลี่ย โดยคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย มีดังนี้ ต้องมีความอดทน วิเคราะห์ความต้องการของคู่พิพาทได้ดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ตลอดเวลา วางตัวเป็นกลาง ไม่กำหนดความต้องการของคู่พิพาทเอง รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีจรรยาบรรณของผู้ไกล่เกลี่ย เช่น การวางตัวเป็นกลาง การไม่เรียกทรัพย์สินจากคู่พิพาท เป็นต้น

2.3 การจัดการสถานที่ไกล่เกลี่ยที่สะดวกและเหมาะสม การไกล่เกลี่ยที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและคู่กรณีมีความคุ้นเคย เปิดโล่งไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมจะเกิดความสำเร็จมากกว่า กรณีที่ต้องดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยในห้องที่ปิดทึบของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าพนักงานสอบสวนต้องร่วมกันช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง เหมือนการเข้ามาพูดคุยกันระหว่างเครือญาติ เนื่องจากสถานที่และบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยที่เป็นธรรมชาติ จะทำให้จิตใจของคู่กรณีรู้สึกผ่อนคลายและกดดันน้อยลง ด้วยเหตุนี้การไกล่เกลี่ยจึงถูกผลักดันให้เกิดขึ้นในชุมชนที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรียวรุ่ง บุญเกิด (2557) ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม โดยได้ศึกษากรณีไกล่เกลี่ยสำเร็จเมื่อวิเคราะห์ด้านสถานที่ในการไกล่เกลี่ย พบว่า ข้อพิพาทที่ดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชนที่มี

บรรยากาศเปิดโล่งจะทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าห้องที่ปิดทึบของสำนักงาน บรรยากาศที่อึดอัดและร้อนทำให้ทุกฝ่ายเกิดความกดดันและเพิ่มความเครียด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ อาจจะมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นคนกลางที่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ในการยุติไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย โดยเรื่องไม่ต้องไปถึงสถานีตำรวจ เพื่อลดระดับความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนมาจัดการ

2. จัดอบรมให้กับผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายและกระบวนการไกล่เกลี่ย ทักษะในการไกล่เกลี่ย เช่น การพูด การใช้ภาษา การแสดงสีหน้าท่าทาง เป็นต้น เพื่อลดระดับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. สถานที่ไกล่เกลี่ยควรเปิดโล่ง เช่น ศาลาวัด ศาลาประจำหมู่บ้าน ศาลาโรงเรียน เป็นต้น และควรสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง ทำให้เหมือนมาพูดคุยกันระหว่างญาติพี่น้องจะทำให้จิตใจของคู่กรณีรู้สึกผ่อนคลายและกดดันน้อยลง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการตนเอง

2. ควรศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท, และผ่องศรี เวสราธิ. (2553). **กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม**. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ธวัชชัย สุวรรณพาณิชย์. (2546). **กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง**. **คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาสมัครกษัตริย์แดนกรมการปกครอง.
- พรรณนง พุฒิกาย, ชัชชัย เหล่าฤทธิ์, และสุพินดา อีระวรวิชัย. (2547). **การปฏิบัติงานของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.): ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553, พฤษภาคม - มิถุนายน). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. **จูนิตี**, 7(3), 54 – 62.
- เรียวรุ่ง บุญเกิด. (2557). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษา สำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). **คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ. (2563). **แผนงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ปี 2563 สถานีตำรวจภูธรศรีเทพอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์**. เพชรบูรณ์: ผู้แต่ง.
- สิทธิกร ศักดิ์แสง. (2559, มกราคม - มีนาคม). ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทชั้นสอบสวน. **สุทธิปริทัศน์**, 30(93), 47 - 61.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). **คู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- อุทัย ปริญาสุทธินันท์. (2556). **ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการจัดการความขัดแย้งของชุมชนควนโส**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

